

ГАРАНТІЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ТАЄМНИЦІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
GUARANTEES OF NOTARIAL CONFIDENTIALITY IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Актуальність статті полягає в тому, що специфіка діяльності нотаріуса є такою, що йому доводиться мати справу з таємницею особистого життя громадян або комерційною чи банківською таємницею у діяльності підприємств, установ, організацій. Складність полягає у тому, що на сьогодні в законодавстві чітко не визначено регламентацію діяльності нотаріусів щодо надання органам досудового розслідування, прокуророві або суду відомостей, які є нотаріальною таємницею, а також правил проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів стосовно нотаріусів. Крім того, існують і проблемні питання щодо визначення нотаріальної таємниці. Метою статті є аналіз гарантій нотаріальної таємниці у кримінальному процесі. Статтю присвячено аналізу гарантій нотаріальної таємниці у кримінальному процесі. Визначено, що гарантії нотаріальної таємниці є новим явищем в Україні, яке потребує подальшого вдосконалення. Встановлено, що подальший розвиток провадження нотаріальної діяльності в Україні здійснюється та буде відбуватися в європейському (латинському) напрямі. Зроблено висновок, що для ефективного забезпечення нотаріальної діяльності та її складової – нотаріального процесу, необхідно до чинного українського нотаріального законодавства внести зміни, які б стосувалися трьох видів гарантій нотаріальної таємниці: 1) гарантій провадження нотаріального процесу щодо вчинення нотаріальних дій; 2) гарантій вчинення нотаріусами інших дій, які не є нотаріальними, з метою надання їм юридичної ймовірності; 3) гарантій вчинення дій, які прирівняні до нотаріально посвідчених, квазінотаріальними органами держави. Визначено, що головною метою гарантування збереження таємниці при провадженні нотаріальної діяльності є повноцінний захист всіх учасників нотаріального процесу. Для притягнення нотаріуса до кримінальної відповідальності необхідно встановити низку обставин: 1) протиправність поведінки нотаріуса; 2) характер психічного ставлення нотаріуса до діяння та його наслідків; 3) характер наслідків; 4) причинний зв'язок між діями нотаріуса і завданою шкодою. Важливою умовою є суб'єктивне ставлення нотаріуса до вчинюваного протиправного діяння, тобто його вина.

***Ключові слова:** гарантії нотаріальної таємниці, кримінальний процес, охорона нотаріальної таємниці, нотаріат, гарантії таємниці.*

The relevance of the article lies in the fact that the specifics of the notary's activity are such that he must prove that he has a right to the secret of the private life of citizens, or commercial or private secrets in the activities of enterprises, organizations, etc. The difficulty lies in the fact that currently the legislation does not clearly define the regulation of the activity of notaries regarding the provision to pre-judicial investigation bodies, prosecutors and courts of documents that are a triple note, as well as the rules for conducting investigative actions and operational search measures by notaries. In addition, there are problematic issues regarding the definition of notarial secrecy. The purpose of the article is to analyze the guarantees of notarial secrecy in the criminal process. The article is devoted to the analysis of guarantees of notarial secrecy in the criminal process. It was determined that guarantees of notarial secrecy are a new phenomenon in Ukraine that needs further improvement. It has been established that the further development of notarial activities in Ukraine will be in the European (Latin) direction. It was concluded

that in order to effectively ensure notarial activity and its component – the notarial process – it is necessary to make changes to the current Ukrainian notarial legislation that would relate to three types of guarantees of notarial secrecy: 1) guarantees of the notarial process regarding the performance of notarial acts; 2) guarantees that notaries perform other actions that are not notarial in order to give them legal probability; 3) guarantees of actions, which are equated to notarized, quasi-notarial state bodies. It was determined that the main purpose of guaranteeing the preservation of secrecy in the conduct of notarial activities is the full protection of all participants in the notarial process. In order to bring a notary to criminal liability, it is necessary to establish a number of grounds: 1) illegality of the notary's behavior; 2) the nature of the notary's usual attitude towards the act and its consequences; 3) the nature of the consequences; 4) a causal connection between the actions of the notary and the damage caused. A necessary condition is the subjective attitude of the notary to the committed illegal act, i.e. his fault.

Key words: *guarantees of notarial secrecy, criminal process, protection of notarial secrecy, notary, guarantees of secrets.*

Вступ. Оцінюючи сучасний стан вітчизняного законотворчого процесу, що стосується регулювання кримінальних процесуальних відносин і реального стану роботи правоохоронних органів, можна зробити висновок, що важливе місце в науковому дослідженні з питань кримінального процесу відводиться інституту охорони відомостей.

Специфіка діяльності нотаріуса є такою, що йому доводиться мати справу з таємницею особистого життя громадян або комерційною чи банківською таємницею у діяльності підприємств, установ, організацій.

Складність полягає у тому, що на сьогодні в законодавстві чітко не визначено регламентацію діяльності нотаріусів щодо надання органам досудового розслідування, прокуророві або суду відомостей, які є нотаріальною таємницею, а також правил проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів стосовно нотаріусів.

Крім того, існують і проблемні питання щодо визначення нотаріальної таємниці.

Метою теоретичного дослідження є аналіз гарантій нотаріальної таємниці у кримінальному процесі.

Стан дослідження. Вченими в різний час досліджувалися питання нотаріату та нотаріального процесу, зокрема проблеми дотримання нотаріальної таємниці. Це праці таких дослідників, як М. Авдюков, С. Пасічник, Л. Радзівська, С. Фурса, В. Аргунов, Ф. Рико, Ж. Рицфоль, Г. Черемних, І. Черемних та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нотаріальна таємниця має надзвичайно вагомe значення під час здійснення нотаріального провадження, адже вона підкріплює довіру громадян до нотаріату і є одним із важливих правил діяльності самого нотаріуса, що забезпечує його авторитет.

Нотаріальна таємниця – це сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, зокрема й про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права й обов'язки тощо (ст. 8 Закону про нотаріат) [1].

Нотаріальну таємницю потрібно розглядати у двох аспектах. З одного боку, це таємниця особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії (мотив звернення та сам факт звернення особи до нотаріуса, надані для дослідження документи, досягнутий після звернення до нотаріуса результат, відомості про особисте життя особи тощо).

З іншого – це таємниця нотаріуса як фахівця (відомості про надані поради, консультації тощо).

Важливими є обидві характеристики поняття таємниці вчинення нотаріальних дій, обидві повинні бути законодавчо закріплені [2, с. 55–56; 3, с. 80–81].

Нотаріуси, як і будь-які інші особи, не застраховані від можливої процесуальної участі в якості учасників кримінальних процесуальних правовідносин. Враховуючи положення, що свідок попереджається про відповідальність за відмову від давання показань та давання завідомо неправдивих показань з метою з'ясування предмету нотаріальної таємниці, необхідно дослідити це поняття більш детально [4, с. 60–61; 5, с. 78–79; 6, с. 67–69].

Відповідно до статті 8 Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон), нотаріальна таємниця – це сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до но-

таріуса заінтересованої особи, у тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо [7].

В науці домінує позиція, що нотаріальна таємниця є різновидом професійної таємниці. Зокрема, О.О. Кулініч вказує, що якщо мова йде про приватного нотаріуса, то вищезазначені відомості складатимуть виключно професійну таємницю, а якщо йдеться про діяльність державного нотаріуса, то автоматично така інформація становитиме статус службової таємниці [8, с. 75].

У будь-якому з цих правових режимів така інформація має бути забезпечена кримінальними процесуальними гарантіями.

Звертає на себе увагу той факт, що законодавцем в КПК України використано поняття «відомості, які становлять нотаріальну таємницю».

Це визначення не в повній мірі охоплює поняття нотаріальної таємниці, до якої входять не тільки відомості про вчинення нотаріальних дій, а і відповідно до статті 8 Закону «сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо», а тому КПК України потребує оновленого визначення нотаріальної таємниці.

Стаття 5 Закону встановлює обов'язок нотаріуса зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку із вчиненням нотаріальних дій. Стаття 8 Закону зазначає, що нотаріус не має права давати свідчення в якості свідка щодо відомостей, які становлять нотаріальну таємницю, крім випадків, коли цього вимагають особи, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії.

Це пов'язано з тим, що нотаріус є лише утримувачем відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, повноважним власником є особа, яка звернулася до нотаріуса для вчинення відповідних нотаріальних дій [9, с. 30].

Передусім, саме в інтересах останнього державою запроваджений правовий режим охорони, захисту і розкриття нотаріальної таємниці. Тому нотаріус не вправі «добровільно», за своєю ініціативою розкривати останню.

У випадку, коли нотаріус виступає в якості свідка у кримінальному провадженні щодо обставин справи він має передбачений п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК імунітет. За видом такий імунітет відноситься до спеціального імунітету свідка [10].

Хоча, у науковій літературі зустрічається назва як альтернативного імунітету. Альтернативний імунітет свідків, коли в особи є право відмовитися від дачі показань свідка, що стосуються здійснення ним професійної діяльності. За такої умови можливість дати показання залежить не стільки від його волі, скільки від волі клієнта, що звернувся до нього.

Практика наділення нотаріуса як свідків альтернативним імунітетом зустрічається в Болгарії (ст. 135 ЦПК), Угорщині (параграф 170 ЦПК), Німеччині (ст. 383 ЦПК), Польщі (ст. 261 ЦПК) [11, с. 145–146].

Варто звернути увагу на положення ст. 8-1 Закону, яка встановлює, що будь-яке втручання в діяльність нотаріуса, зокрема з метою перешкоджання виконанню ним своїх обов'язків (а охорона нотаріальної таємниці є обов'язком, а не правом нотаріуса) або спонукання до вчинення ним неправомірних дій, зокрема вимагання від нього, його помічника, інших працівників, які знаходяться у трудових відносинах з нотаріусом, відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, забороняється і тягне за собою відповідальність відповідно до законодавства. Тому будь-який незаконний, навіть «психологічний» вплив на нотаріуса забороняється.

У науці кримінального процесуального права пропонується звільняти нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю, якщо йому повідомлено про підозру. Зокрема у КПК має бути передбачений механізм захисту цих даних від подальшого поширення.

Висновки. Розголошення нотаріальної таємниці – це діяння (дія або бездіяльність) особи, в результаті якого інформація, що становить нотаріальну таємницю і яка їй довірена або стала відомою у зв'язку з виконанням службових або професійних обов'язків, була сприйнята сторонніми особами (тобто тими, хто не допущений до розголошуваної інформації).

Для притягнення нотаріуса до кримінальної відповідальності необхідно встановити низку обставин: 1) протиправність поведінки нотаріуса; 2) характер психічного ставлення нотаріуса до діяння та його наслідків; 3) характер наслідків; 4) причинний зв'язок між діями нотаріуса і завданою шкодою. Важливою умовою є суб'єктивне ставлення нотаріуса до вчинюваного протиправного діяння, тобто його вина.

Список використаних джерел:

1. Про нотаріат : Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.
2. Желіховська Ю.В. Поняття та гарантії таємниці вчинення нотаріальних дій. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 108–112.
3. Фурса С.Я. Нотаріат в Україні. Кн. 1. Організація нотаріату з практикумом / С.Я. Фурса, С.І. Фурса, С.С. Фурса, О.М. Нікітюк. К. : Алерта, 2015. 484 с.
4. Теорія нотаріального процесу : [навч.-практ. посіб.] / С.Я. Фурса, С.І. Фурса, М.В. Бондарева та ін. К. : Алерта, 2012. 928 с.
5. Денисяк Н.М. Нотаріальна таємниця як одна з важливих складових діяльності нотаріуса. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 7. С. 136–138.
6. Сфімова О.М. Нотаріальна таємниця: між кримінальною та цивільно-правовою відповідальністю. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2014. № 1. С. 84–87.
7. Кулініч О. О. Правова охорона конфіденційної інформації, що перебуває в режимі конфіденційної таємниці. *Проблеми цивільного та господарського права*. 2008. № 1. С. 74–78.
8. Костін М. Правова природа «нотаріальної таємниці» на основі балансу особистих і публічних інтересів. *Нотаріат України*. 2014. № 6 (6). С. 28–33.
9. Когут Н. М. Імунітет свідка у кримінальному процесі України. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=44199>.
10. Сергейчук Н.М. О свидетельском иммунитете нотариуса. Материалы международной научной конференции студентов, магистрантов и аспирантов, Минск, 30-31 октября 2009 г. Минск : БГУ, 2010. С. 145–146.
11. Ярмак О. М. Окремі питання участі нотаріуса у кримінальному провадженні. *Наше право*. 2014. С. 133–138.